

YENİ BÜYÜME MODELİ TASARIMI ÜZERİNE...

Prof. Dr. Emre ALKİN
Kemerburgaz Üniversitesi

Türkiye'nin yeni bir hikâye sunması gerekiyor. Bu hikâyenin nasıl olması gerektiği konusunda kafalar karışık. Bu karışıklığı daha organize bir hale getirebilmek için bir deneme yazmaya karar verdim. Bunu da sizinle paylaşmak istedim.

Her şeyden önce, bugüne kadar ortaya konan eylem planları, yatırım hamleleri ve projeleri bir önceki büyüme modeline uygun olarak yapılmış konvansiyonel hamleler olarak nitelendiriyorum. Türkiye, eğer “orta gelir tuzağı” olarak tarif edilen ancak bana göre “vasatlık” anlamına gelen seviyeden kurtulmak istiyorsa, sıra dışı hamlelerle yola devam etmek zorunda.

Her şeyden önce 21. yüzyılda artık “bölgesel teşvik” verilmiyor. Sektörel olarak veriliyor. ABD gibi her bölgede ayrı vergi oranı uygulayanlar da var. Ancak bölgesel teşvik vermek bir bölgede “hangi sektörde yatırım yaparsanız yapın fark etmez” demek ki, bu yanlış. Teşvik asimetrik bir büyüme modelidir, herkese teşvik vermek ilerleme sağlanamaz.

“2023 Yılında 500 Milyar Dolar İhracat Planında” belirtilen uzay ve havacılıktan tıbbi hassas optik aletlere, alternatif enerjiden malzeme teknolojilerine kadar yüksek teknoloji içeren alanların haricinde teşvik verilmemeli, eskiden verilmiş olanlar sürelerinin sonuna kadar verilmeye devam ettikten sonra bırakılmalı. Elbette, itirazlar gelecektir. Ancak şu anki lider sektörlerle Türkiye'nin orta gelir tuzağından çıkma ihtimali yok. Milli Gelir aynı sistemle büyür ama yüksek gelir seviyesi giderek uzaklaşır. Bizim AB'ye üyelik hikâyemize benzeyebilir.

Ayrıca çalışmalarıyla Nobel Ödülü alınmasına vesile olan İktisatçı RAO dahil olmak üzere birçok uzman bölgesel kalkınma veya teşvik politikalarının, yeterli gelire ulaşan bireylerin bir süre sonra daha gelişmiş bölgelere gitmesine sebep yarattığını

anlatmaktadır. Bölgesel teşvik yanlıştır. Bazı olumlu gelişmeleri abartmamak gerekir. Son yıllardaki büyüme hızının ivme kaybetmesini de sadece küresel ekonomiye bağlamamak gerekir. Şu anki ekonomik model eskimiştir ve çağın gereklerine cevap verememektedir.

Aslında bütün iş doğru sektör seçiminden geçiyor. Eğer sektörler arasında seçim yapılacaksa demin bahsettiğim yüksek teknoloji üreten sektörlerle verilmeli. Bordro vergilendirmesinden sigorta primine kadar her alanda teşvik uygulanmalı.

Örnek: Asgari ücretle alakalı bir prim teşviki düşünülüyorsa, yüksek teknoloji kullanan ve üreten sektörlerle seçilmiş istihdam konularında asgari ücretten SSK prim tavanına kadar her ücret seviyesinde indirim yapılmalı. Yazılımcı, mühendis vs. çalıştıranların bunu belgelemesi halinde bu indirimler pekâlâ uygulanabilir.

Yine 2023 Projesi kapsamında belirtilen alanlarda Devlet ile Özel Sektör işbirliği acilen başlatılmalı. Kaynak devlet tarafından verilirse patent devlette kalmalı, devletin elinde kalan hisse bir süre sonra önce ilk ortağa teklif edilmek şartıyla sermaye piyasaları veya özelleştirmeler yoluyla satılmalı. Patent haklarının mutlaka Türkiye'nin elinde kalması sağlanmalı.

Şimdi daha radikal bir teklifte bulunayım: Türkiye acilen “Uzay” projesini başlatmalı. Uydu fırlatmaktan bahsetmiyorum. Mutlaka bu konuda bilim insanlarının yetişmesi sağlanmalı. Hava Kuvvetleri Personelinin bir kısmının bu konuda eğitimi sağlanmalı. Uzay Projeleri hiçbir ülkenin tekelinde olmamalı. Türkiye rekabet yaratmalı. Tekstilden ilaç sektörüne, otomotivden havacılığa, mühendislikten iletişime kadar tüm sektörlerde bu konuda yapılan çalışmalara her yıl toplam bütçenin % 0.5'i kadar kaynak ayrılmalı. Aynı konuda birden fazla girişime destek verilmeli. Bu Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM) bünyesinde değil ayrı bir otorite tarafından denetlenmeli. NASA gibi.

Türkiye teknoloji üretmek için mutlaka teknoloji tüketmelidir. Yüksek Teknoloji ürünlerine gümrük muamelesi yapılırken cesaret kırılmamalı. Sektörlere 5 ya da 10 yıllık süreler vererek söz konusu ithal teknolojinin Türkiye’de üretilir hale getirilmesini sağlanmalı. Bu konuda denetim sağlanmalı.

Özellikle yazılım ve uygulama sektöründe faaliyet gösteren firmalara serbest bölgede çalışıyormuş gibi teşvikler getirilmeli. Vergi oranları buna göre oluşturulmalı. Yazılım sektörüne eğitime verilen teşviklerden yararlanması sağlanmalı, üniversitelerden mezun olanlara verilen teşvikler bu sektör için uzatılmalı. Örneğin “İlk kez iş bulan her gencimizin bir yıl boyunca ücretini devlet ödeyecek. İlk 3 ay

içinde yapacağımız düzenlemeyle gençlerimizin ilk yıl maaşı bizden” diyen Başbakanımızın, bu cümleyi “eğer bu gençler yazılımcı olarak çalışacaklarsa desteğimiz 3 yıla çıkmaktadır” diye tamamlaması gerekiyor.

Özel tasarruflar olmadan büyüme ivme kazanamaz. Maliye Bakanlığı’nın halkın giderleri üzerinde etkili olan 10 konuyu tahlil edip, buralarda dolaylı vergileri mutlaka ortalama % 8 seviyesine indirmelidir. Eğitimde olduğu gibi. Bilim, spor ve eğitim ile ilgili her türlü malzeme, hizmet ve ekipmanda, yüksek teknoloji ürünlerinde KDV % 8’e düşürülmelidir. Özel Tüketim vergisi ise alınmamalıdır.

Başka bir konuya geçelim: Brezilya’nın Almanya’ya son Dünya Kupasında 7-1 yenildiğini hatırlatayım. Artık gelişen ülkeler sporda bile gelişmişlere üstünlük sağlayamıyor. Ayakkabıdan ekipmana, kondisyon aletinden tesis malzemesine kadar her yerde KDV inmeli ki, yarış eşit şartlarda olsun. Almanya “double pass” adını verdiği sistemle milli takımlara oyuncu yetiştiriyor ve bunun için muazzam teşvikler veriyor. Bu teşvikleri biz de kulüpler bazında koordine ve kontrolle yapabiliriz. Böylece dünya markalarına vergi koyarak girmesini engellemeye çalıştığımız spor malzemelerinin Türkiye’de aynı kalitede muadillerini yaratabiliriz. Yasaklamak yerine sektörü büyüterek ve teşvikler vererek. Aynı teşvikleri bilim, sanat ve eğitim için de vermek gerekiyor. Üretimin arkasındaki insan kaynağını başka türlü geliştiremeyiz. Böylece spor, sanat, eğitim ve kültür tarafına da dokunmuş olduk.

Yukarıda belirttiğim konular aslında her sektörde yüksek teknoloji sağlayacak insan kaynağı ile her sektörün yapacağı yüksek teknoloji yatırımlarına destek sağlayan bir büyüme modelini içeriyor.

Bundan başka Türkiye’nin büyüme modelinin hedefi 2023 yılında Türkiye’den 5 dünya markası çıkarmak olmalı. Bu tekstil de olabilir, kuyum da, otomotiv de veya hastane ekipmanı da. Bilinmesi gereken tek gerçek yüksek teknoloji kullanılmadığı sürece böyle bir marka çıkmayacak.

